

دەربارەى بەرھەمى (خەلىپە شەوھ) و

ھۆنراو ھەيەكسى ، خانانەى قۇربارى .

عوسمان لەھورامى

وھشەن ساز عەشق سەدكە مەجازەن (۲)
[وھشەن : خۆشە - سەدكە : ھەرچەندە]
مىرزا عبدالقادرى پاوھ :
چەنى مەى نۆشان مەدھۆشم ئىمشەو
دەنگ قەبضەن نە « تۆشم » ئىمشەو (۴)
سەيد صالحى كرماشانى :
تا گەسى دلەى چوون حوھم نەى وھ جۆش
ھەلقەى بەندەگى عەشق نەكەى وھ « تۆش » (۵)
بەينەوھ سەر ھۆنراوھەكەى « شەيخ رەزا » كە ئەلەن :
مەواچە رەزا « خەيالەش » « خاوەن »
شەيخ و « گوفتارەش » قەسەش بىن تامەن
[مەواچە : مەلى]
لە شەيھەى گورانا لە جىيانى [خەباھەش گوفتارەش]
نەوزى [خەباھەش ، گەفتارەش] ، وائە بزويىسى
دەوى [خەباھەش ، گەفتار] ، كە بنچىنەى ھەردوو
وشەكەن ، زىادەبە ... ھەروھەا وشەى [خاوەن]
لەگەل [بىن تامەن] ناگونجەن و تاكەكە لەنگ ئەبەن ،
جا ئەكرەى لە جىيانى [خاوەن] [خامەز] بىن ، بە
واتاى [بىن چىژ ، بىن واتا ، پو وچەل] تىكرەى واتاى
تاكەكەش بەم چەشنەبە : [مەلەن خەباھەش رەزا
پو وچەل و بىن سەرو بئەو ، شەيخ و گەفتارى ھىچ و
پو وچەن ...]
لەم تاكەى خەلىل مەنەوھرىشا :
رەزا عارت بو « اى » « حورفە » وھشەن
« حرفى » نادرۆست پەرى گەسى وھشەن
ئەبەن وشەى « اى » - « نەى ، ئى » بىن ، بە
واتاى « ئەم » ، ئەشكرەى « حورقە » - « حەرقە »

شامرانى شەيھەى گورانىش ھەر واىان وئەوھ ،
ئاشكرەى لەم بواردەا « شەيخ رەزا » بى دەسەلاتەر
بىن ... نەشەن وشەى « وى » - « وھى » بىن ،
وشەى « وى » واتاھەكى دىكەى ھەبە ، كە لىرەدا
لەگەل واتاى ھۆنراوھەكەدا ناگونجەن ، بەلام وشەى
« وھى » كە بە واتاى « بەم » دى مەبەستى راست و
دروست ئەدا بە دەستەوھ ... ھەروھەا وشەى
« بوچى » نەشەن « بوچو » بىن ، « بوچى : بلىتى »
- « بوچو : بلىتم »
جا يا واتاى تاكەكە لىك بەدەبەنەوھ نا زوتر پۆمان
ساخ بەتتەوھ : [كاك خەلىل ، گوى بگرە ، با شوپىن و
ناو و نىشانى خۆت بۆ ھەل دەم ...] وائە نەشەن
ئەم تاكە بەم جۆرە بىن :
كاك خەلىل « تۆش » دەو « وھى » گەفتارەنە
« بوچو » پەرىت شونو نىشانە
لە ھۆنراوھەى دىبالىكتى گورانىشا ، بۆ بەكارھىتانى
وشەى « تۆش » لە جىيانى « گوى » ئەم چەند
نەوونەبە ئەخەمە بەر چاو : -
وھلى دىوانە ئەلەن :
نەى « تۆش » نەژتەوا و ھەر بەكجار كەربەى
نەى كەپ وھ غەزەب باد صەرسەر باى (۱)
[باى مەولەوى : بىى]
دبنت تۆشەى چەم مەبىلت تۆشەى دل
پاژت تۆشەى « تۆش » مەنزىل وھ مەنزىل (۲)
[دبنت : دبىارت]
سەبەبى ھەورامى :
« تۆشم » ھەر چە دەنگ وھشى ئى سازەن

پښ ، دوورېش نې به نهم هه له بچوكانه هه له چاپ
بن ...
لهم تاكشما :

« كهرېش » وه مه گتېب پهرې نطفالان

« دهرۆم » « تعليم شان » « فرې » وه رهوان

نمشخ له جياتې « كهرېش » - پښ ، به واتاى
« بېكهى » ، نه كړې نهم هه له بهش هې چاپ پښ ...
له جياتې « دهرۆم » نه پښ « دهرۆم » يا « دهرۆون »
پښ ... [دهرۆم : بمداتې] - « دهرۆوم » ، دهرۆون :
بدهم [... له بهر نه وهى « تعليم شان » بهك
وشه به ، نه پښ بهم چه شنه بنووسرې : « تعليم شان » ،
واته [تعليميان - فتر كردنيان] له گهل سهرنجې
نه وهدا كه ناكړې بنووسين « تعليم يان » ..
ههروه ها له جياتې « فرې » نه پښ « فره » پښ ، به
واتاى « زۆر » .. له نه جامې نهم چند كورته
سهنجانهدا بۆمان دهرنه كه وئ ، نه گهرچسې
« ماموستا نهريمان » تا پاده بهك شتوهى گۆران بزانتې ،
به لام وهك هه ورامى زان و پسورى شار هزاو
ئاگادارى نهم ديبالېكته نې به و ، نه گهر هۆنراوه كانى
شتوهى گۆران بهم چه شنه تۆمار بكرين و بخرينه
بهرچاوى خۆبهران ، وا دووباره پېنچوونه وه و
بزاريان نه وئ ، به تابه تې لابه نې پينووس و ليكدهانه وه
و ساخكردنه وه ... واته له جياتې قۆناختې ، نه وسا
پتويستيمان به دوو قۆناخ و پترېش نه پښ ...

دهربارهى وشهى [منهور] و ساخكردنه وهى
... ، دياره براى نووسر واى بۆ چوه كه نازناوى
شاعره و به واتاى « پۆشنبر » هاتوه ، هه وه كو
نوسيوه تې [وهك پۆشنبر (منهور) يك باوهرى
به وه بووه كه پتويسته هه موو كهس فترې خويندن و
نوسين بين ...]

بۆ هه مان وشه له [مام حاتمى هاوارى] م
پرسى ، كه تهمنى [۹۰ - نه وهد] ساله و چه ندان
چار به سهردان به هه موو ناوچه كانى كاكه پيدا كه پراوه ،
له وه لاما وتى [بۆ خۆم به ديدارى سهد خهليل
منهور شاد بووم ، چاويشم به داىكى كه وتوه ،
ناوى - منهور - بوو ، زۆر بليمهت و زېرهك بوو ،
هه موها له كاروبارى ژيان و پزېشكيا ده ستېكى
بالاى هه بوو ، به پاده بهكى و ناوبانگى دهر كردبوو ، كه
خهلكى ناوچهش ناوى سهد خهليليان لكاندبوو به
ناوى داىكبه وه و پتويان نهوت سهد خهليل
منهور .. [..]

بۆ هه مان پوونكردنه وهش « ماموستا مه لا عه لسى
سهنجهرى » نه لځ ، كه خيزانه خوا لځ خۆشبووه كهى
له سهرده مى لاوتيدا « دراوستې داده منهور »
بووه و ، نه وېش ، وه كو « مام حاتم » نهم باسهى
كردووه

نه وى شايانى باسه ، له و ناوچه بهدا كه « سهد
خهليل منهور » ي تيا ژباوه ، نافرته تې « منهور »
ناو زۆرن ، له سهرېكى كه شه وه نه وه نه خهينه وه ياد
كه له ناو كورده واريدا باو بووه و ئېستاش باوه ، كه
ناوى زۆر كهس له گهل ناوى داىكيانا هاتوه و دئ ..
له كوتايې نهم سهرنجانهى دهرسارهى بهر هه مى
« خهليل منهور » و ، له پوانگهى گيانى هاوكارى و
دلسۆزى و باربده وه ، وه كو شار هزابهك - سا
پاده بهك - له ديبالېكتې هه ورامى ، وا منيش به پتې
توانام ناماده يې خۆم پيشان نه دم بۆ پېنچوونه وه و
ساخكردنه وه و ليكدهانه وهى وشه و هۆنراوه كانى
شتوهى گۆران له دېوانى - خهليل منهور - دا ..
دهربارهى هۆنراوه كهى شاعرى به توانا [خانى
قوبادى] ، كه كاك [كه مال نوورى مه وروف] له
هه مان ژماره ي - ۴۲۵ - ي [هاوكارى] ي به پزېزا
بلاوى كرد بۆوه ، نه ليم ، له بهر نه زانينى شتوهى
گۆران و پښ نه زانينى راستى هه بندئ وشه و ، جا
راستكردنه وه وه يان ، له خويندنه وه و
« پوونوسكردنى » بهر هه مه كه دا ، نهم برايه تووشى
هه بندئ هه لهى پينووس و تېكچوونى زۆر وشه
بووه ...

سهره تاي هۆنراوه كه له ده سنووسى به پزېز [نوورى
سهد ناغا] دا « كه كاك كه مال هۆنراوه كهى لسن
وهر كرتوه و ناوى نه بردووه » ، له لاپه ره ۲۲۶ - دا
به م دوو تاكه ده ست پښ نه كات :

نهر هه ي بلند مال ،

نهر هه ي ياته بهر ز به ناي بلند مال

نهرې مايه نوور صوبع زهرين بال

نهرې ناكاههار هه م حالزان حال

كه چى كاكى نووسر له جياتې [نهر هه ي] له
به كه م دتېرى سهره تادا و له هه ردوو شوينه كه دا
وشه [نهرې] ي داناوه ! ..

كوتايې هۆنراوه كهش له لاپه ره - ۲۲۷ - دا به و بهم
دوو تاكه به :

حەف به دەست تۆن شای نەزا و نەمەرد

نەكېشەت چەور جەفا و داخ و دەرد

وه په نجه پړوی و وه نامرادی

نه یاوا وه کام خانمی قوبادی

[نه کیشانت . نه تکیشاوه - نه یاوا : نه گه بشت] ..
نه گمل سرنجی نومشا که « خانا » راستره ، نه ک
« خانه »

نوی جتی سرسورمانه نووسر هونراوه که ی به
چوار دیر هونراوه ی [بهندی دووم] ی [حوت
بهندی خانای قوبادی] (٦) سرمور کردوه ،
نممش دوا تاکی هونراوه که یه ، وه کاکي نووسر
بلوی کردوته وه :

ومرته به ذات جبه لای ذات تو

« مه کوردن » روی حشر من شکاتی تو

[ومرته : نه گینا - جبه : له] [مه کوردن :
نه بانکرد ، نممش هه که یه و راستی به که ی -
مه کروون - ه ، به واتای - نه کم -] راستریش
وابه بنووسری [شکات تو] نه ک [شکاتی تو]
شایانی باسه ، که تاکی ناوبراو کوتایی هر بهندی که
له [حوت بهندی خانای قوبادی]

لیزه دا پرساریک دینه پیشه وه : بوچی نووسر
نم چوار دیره ی کردوه به کوتایی هونراوه که و ،
له هه مان کاتیشا هیچ په بو هندی به کیان به سره تا و
ناوه پړوک و کوتایی به وه نی به و ، به شیکیش نین له
هونراوه که ؟ !

نمه سمره پای نه وه ی له نه سلې هونراوه که ،
(٤٤) - چل و چوار دیره) ، به ریز و زنجیره
تا دیری بیست و سیه مینی نووسیه ته وه ، جا
چوار دیری ناوبرای سره وه ی کردوه به کوتایی و ،
به م چه شته هونراوه که ی کردوه به (٢٧) بیست و
حوت دیر . !

**نیستاش نوره ی دهنیشان کردنی نه وه لانه یه ،
که کاکي نووسر پوونووسی کردون ، یا گوریونی ،
له گمل بوچوونی راستر دهنه وه یا نا :**

له سره تای به کم دیرا - وه ک پاس کرا -
له جیانی (نره هی) نووسراوه (نری) ...
له دیری (٥ - ٦ - ٧ - ١٠) دا ، هه مان
هه له ی پیشو دووباره کراوه ته وه ...

له دیری پینجه ما ، راستی وشه ی (نه هانی)
(نیهانی) یه ، به واتای (نادیار) ...
هر دوو دوا وشه ی دیری حوتهم (عه یانه ک -
جهانه ک) که واتابه کیان نی به ، راستی به که یان
(عه یانکه ر - جهانه ک) ه

له دیری نوبه ما ، وشه ی (مهنه ی) واتابه کی
پوونی نی به ، راستی به که ی وشه ی (مونشی -
منشی) ه ، به واتای (نووسر ، دروستکه ر ،
دانهر)

له دیری یانزه هه ما له جیانی (کرد) (کرد)
دروستره و گورانیش وا نه لین ...
له دیری دوانزه هه میسا له جیانی (صافتر)
(صافتر) دروستره ...

له دیری سیانزه هه ما ، راستی وشه ی
(ناوو) که واتابه کی پوونی نی به ، (نه و پړ) یه ،
به واتای (نه و پړزه ی) ...

له دیری چوارده هه ما ، وشه ی (به یچوون)
واتای نی به ، راستی به که ی (بیچوون - بیچوون) ه ،
به واتای بی وینه ، هر خواش بی وینه به و که س له
پهنگی نی به ...

له دیری شانزه هه ما ، وشه ی (بیزار) - هر
چهنده له ده سنو سه کاشا هر وا نووسراوه -
راستی به که ی (بیدار) ه ، به واتای (ناگادار ، وریا ،
هوشیار ، به خه بر) ، وشه ی (له فظه) ش به م
چه شنه به (له فظ) ... وشه ی (لا) - وه ک له
ده سنو سه که ما نووسراوه - راستی به که ی (بلی)
یه ، جا یا سرنجی نم تا که بدین - وه ک کاکي
نووسر توماری کردوه - له گمل بوچوونی
راستر دهنه وه یا

چون خاطر وه ذات شاه اقدام بیم

دل (بیزار) چه (لفظه) و نم بیم

نه گم بنووسری (بیزار - لا) به جاری واتای
هونراوه که ناوه ژوونه بی ، نه وه تا له نوو تاکسی
پیشتریشا باش پوونی نه کاته وه ، که وه لاسی به زدانی
پاکي به وشه ی (بلی) بووه ، نه ک ، خوانه خاسته ،
به (نم) یا (لا) ...

به ذات بیچوون بی شوبه و مثال

(بلی) م وات جهواب ذات (ذا الجلال)

عالمی نه مقصی حیی تهوانا

(بلی) بی جهواب قه بیووسی دانا

لم سرنجه دا بزمان پوون بووه وه ، که نه شن
تاکی رابوردو به م چه شنه بی :

چون خاطر وه ذات شاه اقدام بیم

دل (بیدار) چه (لفظه) (بلی) و نم بیم

به واتای [چونکه له نه زه لا دل و هه ست و
هوشم لای زانی به زدانی معزن بوو ، له عاستی وشه ی

(بلی) و (نعم) دا ، دلم هوشیار و به ناگا بو [۰۰۰]
 یخ گومان نهمهش نامازه به « نیشاره ته » بهم نایه
 ته پیروزه [۰۰۰۰ . الست بریکم فالوا بلی ۰۰۰۰۰]
 - سوورتهی الاعراف . نایه تی ژماره - ۱۷۲]
 له دتیری خه فده هه ما وشه ی (عمر) هبج
 واتایه کی نی به ، راستی به که ی (نعمز) ه ، به واتای
 (نهمزانی ، نازانم) ، راستی وشه ی (به خش) یش
 وشه ی (چیش) ه ، به واتای (چی)
 دتیری هه زده هه بهم چه شنه نو سراوه :
« ناور وه رهها » بیم چه یطن مادر
« امام » وه « صفهر » دنیای « پر » خه طهر
 گومانی تیا نی به که « ناور وه رهها » هبج
 واتایه کی نی به ، بهم چه شنه نم تاکه ته و او شتی ووه ،
 راستی نم تاکه بهم جوره به :
« نمو ریوره ها » بیم چه بهطن مادر
نامام وه سفهر دنیای پهر خه تهر
 [نمو ریو : نمو ریوزه ی - رهها بیم : په بیدا
 بووم ، له دایک بووم - نامام : هانم] ۰۰۰ تیکرای
 واتاکهش بهم چه شته به :
 [لهو ریوزه وه له دایک بووم و کاروانی ژبانی
 سهخت و ناله یار و شتی و اووم که وته بهر ۰۰۰]
 له دتیری نۆزده هه ما ، نو سراوه (چیش یا)
 راستی به که ی (چیش بی) ، ههروه ها راستی
 (یخ سوود) ، وک له ده سنوو سه که شا نو سراوه ،
 (یخ شۆ) به ، به واتای (له یاده به دهر ، یخ نهنزاه)
 ۰۰۰ بهم چه شنهش سهروای تاکه که نه گونجی ۰۰۰۰

له دتیری بیست و یه که ما ، راستی ههردوو
 وشه ی [بیبری - نوغامان] بهم چه شته به [یخ
 بهری - نه ونه مامان] ۰۰۰۰
 له دتیری بیست و سییه مدا ، نو سراوه (بام
 چهنگ) ، که واتایه ک نادا به دهسته وه ، راستی به که ی
 (هام چهنگ) ۰۰۰ ه
 له م باسه شا ، به پتی توانا و شاره زاییم ، ته نیا
 مه بهستم یوو نکر دنه وه و لیکنده وه و ساخر دنه وه ی
 ره سن و بناوانی وشه ی کوردی به ۰۰۰۰
 له گه ل ریزو هیوای سهر که وتنا بو نو سراوانی
 ههردوو باس و به دهسته نانی نامانجی پیروزتر له
 پیناوی پاراستن و زیست و و کوردن سه وه ی
 که له پورره که مانا ۰۰۰۰

بهراویزه کان :

- (۱) عوسمان هه ورامی ، ژبان و به سه رهات و
 هۆنراوه ی وه لی دتیوانه ، چاپی کۆری زانیاری
 کورد ، ۱۹۷۶ ، ل ۲۷ ۰۰۰
- (۲) مهلا عبد الکریمی مدرس ، دیوانی مهوله وی ،
 ۱۹۶۱ ، ل ۶ ۰۰۰
- (۳) عوسمان هه ورامی ، دیوانی سهیدی هه ورامی ،
 ۱۹۷۰ ، ل ۹۲ .
- (۴-۵) ده سنووسی خۆم .
- (۶) محمد علی قه ره داخی ، به بیان ، ژماره (۲۸) ی
 ئابی ۱۹۷۵ ، ل ۳۰ ۰۰۰۰

له ناورینی نه فوئیده واری مرۆق له
 کۆنی سهواکه وتی و نه زانیی زنگار
 ده کاتے .